

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.kotab.ir

فهرست نویسی پیش از انتشار کتاب کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: مؤمنی، سیدمحمدابراهیم، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی فقهی سپرده‌های بانکی / تحقیق و تألیف سید محمدابراهیم مؤمنی.
مشخصات نشر	: قم: ارباب اندیشه، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۳ص.
شابک	: 978-600-96015-8-5
وضعیت فهرست‌نویسی	: قیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۳۱.
موضوع	: بانک و بانکداری (فقه)
موضوع	: Banking law (Islamic law)
موضوع	: بانک و بانکداری -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Banks and banking -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: سپرده‌های بانکی
موضوع	: Bank deposits
رده بندی کنگره	: BP ۱۹۸ / ۶
رده بندی دیویی	: ۳۹۷ / ۳۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۲۳۷۲۳۳

بررسی فقهی سپرده‌های بانکی

تحقیق و تألیف:

سید محمد ابراهیم مؤمنی

انتشارات ارباب‌اندیشه

۱۳۹۹

انتشارات ارباب اندیشه

شناسنامه کتاب

■ عنوان کتاب: بررسی فقهی سپرده‌های بانکی

■ تحقیق و تألیف: سید محمد ابراهیم مؤمنی

■ ناشر: ارباب اندیشه

■ نوبت چاپ: اول/تابستان ۱۳۹۹

■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

■ قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

ISBN : 978-600-96015-8-5

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۰۱۵-۸-۵

همه حقوق برای مؤلف محفوظ است

E-mail : arbabeandisheh@gmail.com

ارتباط با انتشارات:

۰۹۱۲ ۷۵۴ ۴۶۹۷

: ⑤

فهرست مطالب

۹ ..... مقدمه

فصل اول

مفاهیم و کلیات

۲۱ ..... پیدایش بانک

۲۳ ..... تعریف بانک

۲۴ ..... فعالیت‌های بانکداری

۲۵ ..... ۱- تجهیز منابع پولی

۲۶ ..... ۲- تخصیص منابع

۳۱ ..... ۳- سیاست‌های پولی

فصل دوم

انواع سپرده‌های بانکی

در بانکداری بدون ربا

- گفتار اول: سپرده‌های قرض الحسنه ۳۸
- ۱- حساب سپرده جاری (دیداری) ۳۸
- انواع سپرده‌های جاری ۳۹
- ۲- حساب سپرده پس انداز ۴۱
- انواع سپرده‌های پس انداز ۴۳
- گفتار دوم: سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار ۴۵
- انواع سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار ۴۸
- الف - سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه مدت ۴۸
- ب - سپرده سرمایه‌گذاری بلند مدت ۴۹
- ۱ - سپرده قابل انتقال ۵۰
- ۲ - سپرده قابل تقسیم ۵۱

فصل سوم

بررسی فقهی سپرده‌های بانکی

- گفتار اول: تبیین فقهی سپرده جاری (دیداری) ۵۷
- الف - ماهیت فقهی سپرده جاری ۵۸
- نظریه اول: ودیعه شرعی (امانت) ۵۸
- تعریف دیگر ودیعه ۶۰
- شرایط ودیعه ۶۰
- بررسی نظریه اول: ودیعه شرعی بودن سپرده جاری ۶۳

۶۵	..... بررسی فقهی ودیعه شرعی
۶۹	..... بررسی نظریه دوم : ودیعه ناقص یا ودیعه برخلاف قاعده
۶۹	..... شرایط ودیعه ناقص
۷۱	..... تعریف شهید صدر از ودیعه
۷۲	..... بررسی فقهی ودیعه ناقص
۷۴	..... بررسی نظریه سوم : عاریه یا اجاره
۷۵	..... تعریف عاریه
۷۶	..... احکام عاریه
۷۷	..... تعریف اجاره
۸۰	..... شرایط اجاره
۸۳	..... اشکال بر این دو نظریه
۸۵	..... بررسی نظریه چهارم : قرض
۸۶	..... کیفیت قرض الحسنه از دیدگاه آیات و روایات
۸۶	..... ثواب قرض دادن
۸۷	..... پرداخت قرض
۸۷	..... تعاریف فقهی و قانونی قرض
۹۵	..... ب - تبیین موارد توقف حساب جاری
۹۵	..... - موارد فقهی توقف حساب جاری
۱۰۱	..... - مسدود شدن حساب جاری
۱۰۶	..... ج - وکالت در حساب جاری
۱۰۹	..... گفتار دوم : تبیین فقهی سپرده پس انداز
۱۱۰	..... الف - ماهیت فقهی سپرده پس انداز

ب - بررسی فقهی جوایز بانکی ۱۱۲

ج - فوت صاحب حساب ۱۱۷

گفتار سوم: تبیین فقهی سپرده سرمایه‌گذاری ۱۱۹

الف - ماهیت فقهی سپرده سرمایه‌گذاری ۱۲۰

ب - نقد و بررسی وکالت در سرمایه‌گذاری ۱۲۶

فصل چهارم

نتایج و پیشنهادات ۱۳۳

کتابنامه ۱۴۱

مقدمه

باتوجه به اینکه سیستم نظام بانکی جدید ارتباط نزدیک با بهره و ربا (که در دین مبین اسلام حرام است) دارد و توجیهاتی که برای رفع این مشکل صورت گرفته کافی نیست، بر آن شدیم تا درباره نظام بانکداری، مخصوصاً اصل مهم «تجهیز منابع» و انطباق آن با موازین شرعی و اسلامی بررسی جامعی به عمل آوریم.

در بانکداری سنتی در عمل سپرده‌پذیری «بهره» پرداخت می‌شود و در وام‌های پرداختی از طرف بانک بهره اخذ می‌شود. باتوجه به عملکرد ربوی، جامعه متدین به مخالفت با آن می‌پردازد و توجیهاتی که صورت می‌گیرد تا عنوان بهره متغایر با ربا باشد نیز کافی نیست.

این مسأله مهم بسیاری از صاحب‌نظران اسلامی را بر آن داشته که علاوه بر استفاده از خدمات بانکی مدرن (که باعث حل مشکلات مهم اقتصادی و اساسی جامعه اسلامی می‌شود) آن را منطبق بر عقود شرعی نمایند و مشکل

ربوی بودن فعالیت آنان از بین برود.

در این میان می‌توان به تلاشهای شهید صدر برای برداشته شدن ربا در سیستم بانکی در کتاب «البنک اللاربوی فی الاسلام» اشاره کرد. و بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی در سال ۱۳۶۲ قانون عملیات بانکی بدون ربا طراحی شد که هدف اصلی آن استفاده کردن از مزایا و خدمات بانکی با حذف ربا در آن است.

امروزه شاهد هستیم که حذف ربا در نظام بانکی جایگاه خوبی در کشورهای اسلامی پیدا کرده است، و حتی در کشورهای غربی به نظام بانکداری اسلامی تمایل پیدا شده است.

در نوشتار حاضر بر آن شدیم که علاوه بر کلیات و توضیح نظام بانکی در بانکداری سنتی و بانکداری بدون ربا (اسلامی) پیرامون تجهیز منابع در نظام بانکداری اسلامی نظرات مختلف را مورد بررسی قرار دهیم.

در فصل اول: مفاهیم و کلیات را که شامل تعریف و پیدایش بانک است مورد بررسی قرار می‌دهیم.

و همچنین به تعریف فعالیت‌های بانکداری اشاره می‌شود و هدف نوشتار ما که یکی از این فعالیتها یعنی «تجهیز منابع» است بیان و توضیح داده می‌شود.

در فصل دوم: انواع سپرده‌های بانکی در بانکداری بدون ربا مثل انواع سپرده قرض الحسنه و انواع سپرده سرمایه‌گذاری در بانکداری مورد

بررسی قرض‌رہی گیرد.

در فصل سوم: که مبحث اصلی این کتاب است، در گفتار اول به موضوع «سپرده جاری» (دیداری) خواهیم پرداخت که شامل ماهیت فقهی این سپرده و بررسی هر یک از نظرات در مورد ماهیت فقهی این سپرده از جمله، ودیعه شرعی، و دیعه ناقص، اجاره یا عاریه و قرض می‌باشد خواهیم پرداخت.

در این مبحث، نخست نظر هر یک از قائلین به این نظریه روشن و اشکالات بر آن وارد تا مشخص شود کدام عنوان شرعی بهترین و کامل ترین عنوان جهت قرار گرفتن ماهیت سپرده جاری می‌باشد.

و سپس به موارد توقف حساب جاری خواهیم پرداخت که شامل محجوریت و مسدود شدن حساب خواهد بود و خود مسدود شدن یا به علت صدور چک برگشتی، و یا فوت دارنده حساب جاری خواهد بود.

و در نهایت به موارد و کالت در حساب جاری خواهیم پرداخت که چه شکل و کالت در حساب جاری از نظر شارع مقدس امکان پذیر است.

در گفتار دوم فصل سوم به تبیین و ماهیت فقهی «سپرده پس انداز» می‌پردازیم، و جواز بانکی را مورد بررسی قرار داده که از نظر فقهی دارای چه حکمی می‌باشند، و آیا شرط کردن جایزه، جایز است یا نه و در ادامه این فصل، بررسی می‌شود در صورت فوت صاحب حساب پس انداز از نظر فقهی تکلیف حساب چه می‌شود.

و در آخرین گفتار این فصل به تبیین ماهیت فقهی سپرده سرمایه‌گذاری می‌پردازیم و وکالت در سپرده سرمایه‌گذاری را نیز مورد بررسی قرار می‌دهیم.

در پایان بر خویش فرض می‌دانم از همه عزیزانی که در تدوین این نوشتار یاری‌ام کردند کمال تقدیر و تشکر را داشته باشم.

اساتید محترم آیه الله حسن آقای نظری شاهرودی و حجة الاسلام والمسلمین دکتر سعید فراهانی که از خداوند متعال توفیق و اجر کریمانه برای این بزرگواران خواستارم؛ و همچنین استاد عزیز حجة الاسلام والمسلمین دکتر سید عباس موسویان که متأسفانه چند روز قبل، خبر رحلت ایشان بنده را متأثر کرد و قطعاً نبود ایشان باعث خلأ در مباحث فقهی اقتصادی و بانکداری بدون ربا خواهد شد، ان شاء الله روح ایشان با ارواح چهارده معصوم علیهم السلام محشور شود و علو درجات را برای آن عزیز از خداوند متعال خواستارم.

کلیهٔ مباحث کتاب به صورت نموداری:

